

Ortaçağ Tarihi Nedir?

John H. Arnold, Çev. Kahraman Şakul

İstanbul, İslık Yayınları, 2019, 200 sayfa, ISBN: 978-605-90-1864-7.

Barış SADAY*

John Arnold'un orta çağ tarihi çalışmalarına girişi, Polity Press "Tarih Nedir?" serisine yapılan önemli bir katkıdır [serideki diğer ciltler arasında Peter Burke'nin *Kültür Tarihi Nedir?* (2004) ve John Burnham'ın *Tıbbi Tarih Nedir?* (2005) çalışmaları bulunmaktadır]. Arnold, daha önce, *Tarih: Çok Kısa Bir Giriş* (2000) eserinde tarih yazarlığı hakkındaki net ve büyüleyici yazma kabiliyetini ispat etmiştir. Bu eserinde de, oldukça geniş bir konuyu tanıtmak için hem orta çağ çalışmalarına yeni başlayanların hem de alanında uzman olanların ilgisini çekecek şekilde, diğer eserlerinde olduğu gibi, benzer yazma kabiliyetini sergilemektedir.

Kitabın birinci bölümü olan "Orta Çağı Şekillendirmek", sapkınlık, sihir, işkence ve papalık entrikalarını içeren on dördüncü yüzyıl olaylarının hikâyesi ile başlar. Görünüşte, doğası gereği tam anlamıyla "orta çağ" gibi görünen; ancak gerçekliği, Arnold'un da gösterdiği gibi, aslında ilk bakışta görüldüğünden çok daha karmaşık (ve alışılmadık) olan bir hikâyedir bu. Arnold, klasik dönem ile modernite arasında geçen bir dönem olarak "orta çağ" kavramının on dördüncü yüzyıldan on yedinci yüzyıla kadar nasıl ortaya çıktığını ve orta çağın barbarlık ve cehaletle ilişkilendirilerek anlamına dair ilk uydurmadan, yine orta çağın romantik milliyetçiler tarafından modern Avrupa uluslarının doğduğu dönem olarak kutlandığı on dokuzuncu yüzyıla kadar nasıl mücadele ettiğini göstermektedir. Yine de, orta çağ fikrinin bir Rönesans buluşu olduğu bilinirken (benzer şekilde, dünyanın güneşin etrafında döndüğü fikri), Arnold, 500 ila 1500 dönemi üzerinde çalışanların hâlâ orta çağı Avrupa tarihinin ayrı bir çağı olarak gördüklerini kabul etmektedir. Orta çağ ve modern arasındaki farklar genellikle basitleştirilirken, birincisi çoğunlukla

* Dr., Hacı Bayram Veli Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Ankara, baris.saday@hbv.edu.tr

ikincisinin tam tersi olur (örneğin, bugün çocukları önemseydiğimiz ve çocukluğu yetişkinlikten farklı gördüğümüz için, orta yaştaki insanlar bunu yapmamış olmalı şeklindeki çıkarımda olduğu gibi); “orta çağ” ayrı bir tarihsel çağ olarak ele alınabilir ve önceki ve sonraki dönemlerden faydalı bir şekilde ayırt edilebilir.

Eserin, “Orta Çağların İzini Sürmek” başlıklı ikinci bölümünde yazar; orta çağ olaylarını yeniden inşa etmede kullanılan kaynakların, genellikle nasıl ön yargılı, eksik ve çelişkili olduğunu ve bunların kullanımının tarihinin seçimine, değerlendirmesine ve yorumuna ne derece bağlı olduğunu incelemektedir. Arnold, kalıplaşmış, idari kaynakların, kronik anlatılarda verileden çok farklı bir geçmiş izlenimi yaratabileceğini göstermektedir ve orta çağ ile ilgili kaynakların modern baskılarını kullanmanın avantajlarını ve dezavantajlarını incelemektedir. Ayrıca, bu konuyla ilgili beyanlardan yasal kayıtlara, duvar resimlerinden mühürlere kadar, orta çağ ilimleri uzmanlarının kullanmaya hazır olmaları gereken çeşitli kanıt türlerini de vurgulamaktadır.

Orta çağ tarihçilerinin birincil kaynaklarını yorumlamadaki aktif rolüne ilişkin bu vurgu, orta çağın geçmişle ilgili hipotezlerini oluştururken kullandıkları kavramsal araçları araştıran “Orta Çağı Okumak” başlıklı üçüncü bölümde daha da geliştirilmiştir. Arnold, orta çağ tarihçilerinin antropoloji, ekonomi ve arkeoloji gibi diğer konularda, akademisyenler tarafından geliştirilen fikirlerden yararlanma yollarını cömertçe belirtir ve diğer disiplinlerden gelen fikirleri tarihe aktarmanın potansiyel güçlüklerini de tarafsızca vurgular.

Tarihsel bilgi fikrine düşman/muhalif olanlar, tarihçinin katı gerçeklere sözde ampirist bağlılığını düzenli olarak suçlarlar. Buna karşılık, kitabın “Orta Çağı Tartışmak” başlıklı dördüncü bölümü, tarihi ve kesinlikle orta çağ tarihini “süregelen bir argüman” olarak sunmaktadır; yeni fikirlerin, yeni kanıtların keşfinden çok yeni soruların, metodolojilerin ve perspektiflerin geliştirilmesiyle üretilme eğiliminde olduğu bir argüman. Bu bölümde ele alınan temel tartışmalar: ritüelin orta çağ toplumundaki rolü (“ne anlama geliyor” sorusuna karşın “ne işe yarıyor” sorusu), feodalizm ve sosyal tabakalaşma, kültürel kimlik ve mentalite ile gücün doğası (ve sınırları).

Son olarak, “Orta Çağı Anlamak ve Yeniden Yapmak” başlıklı beşinci bölüm, orta çağ tarihinin bazı son kullanımlarını incelemektedir; örneğin modernliğin doğası hakkındaki tartışmalarda ve orta çağ geçmişine dair bir bilginin, şu anda “bariz” ve “doğal” görünen varsayımların ve tutumların aslında kültürel olarak özel ve tarihsel anlamda nasıl geçici olduğunu bize hatırlatabileceğini savunmaktadır. Kitap, orta çağ ilimleri uzmanlarını antikacılığa dönme tehlikesi konusunda uyarırken, çağdaş orta çağ çalışmalarını, tartışma ve tutkulu argümanlarla belirginleşmiş disiplinler arası bir alan ve iyimserlik ve öz güvenle geleceğe bakabilen bir konu olarak sunarak olumlu bir notla sona ermektedir.

Böylesine hacimli bir konuyu, 200 sayfaya sıkıştırmak, kaçınılmaz olarak, Arnold’un kitabında değindiği konularda her zaman tam doğruluğu sağlayamayacağı anlamına gelmektedir. Örneğin iktisat tarihçileri, orta çağ tarihinin *Annales* okulunun gelişinden önce olgusal politik anlatılardan oluştuğu iddiası (s. 12-13) veya Orta Çağ İngilteresi’nde köylü arazi devirleri için sözleşme kullanımını belirleyen kişinin Michael Clanchy (Michael Postan yerine) olduğu iddiası ile ilgili olarak şüpheye düşebilirler (s. 42).

Anlaşılır bir şekilde, Marksizm çoğu zaman sosyal ve ekonomik teorinin orta çağ araştırmalarında nasıl işlediğinin bir temsilcisi olarak durmaktadır; ancak, burada “post-yapısalcı” yaklaşımların tarihsel makale üzerindeki etkisine çok az dikkat çekilmektedir. Profesör Arnold’un yakın tarihli bir inceleme makalesinde (*European History Quarterly*, 2007, s. 109-32) bu konuyla ilgili kendi tarafsız araştırması göz önüne alındığında, bu özellikle şaşırtıcıdır. Bununla birlikte, bu tür eleştiriler, okuyucusuna tarafsız bir karar vermesi gereken eleştirilenlerin zorunlu retorik jestleridir. Fikirlerle dolup taşan ve çekici bir şekilde anlaşılır bir düzyazı tarzında kaleme alınan *Ortaçağ Tarihi Nedir?*, sadece Orta Çağ Avrupası’na bir giriş olarak değil, aynı zamanda geçmişe dair görüşümüze ulaşmada olgunun, kanıtın ve yorumun rolünün bir vaka incelemesi olarak hem öğrencilere hem de öğretmenlerine koşulsuz bir biçimde tavsiye edilebilir.